

Γενικός πρόλογος

Αρκετά από τα κεφάλαια αυτών των τόμων δημοσιεύονται έντυπα για πρώτη φορά. Τα περισσότερα όμως έχουν εκδοθεί νωρίτερα (αν και κατά κανόνα σε πολύ διαφορετική μορφή), είτε ως άρθρα σε επιθεωρήσεις είτε ως συμβολές σε συλλογικούς τόμους. Αναθεωρώντας τα για την επανέκδοσή τους, προσπάθησα να ακολουθήσω ταυτόχρονα δύο ελαφρώς διαφορετικά μονοπάτια. Αφενός διατήρησα κατά κανόνα χωρίς σημαντικές τροποποιήσεις τα αρχικά μου επιχειρήματα και συμπεράσματα. Όπου δεν υιοθετώ πια ό,τι έγραφα αρχικά, συνήθως επισημαίνω τη διαφωνία μου προσθέτοντας μια επεξηγηματική υποσημείωση, χωρίς να αλλάζω το κείμενο. Υπέθεσα ότι, αν αυτά τα δοκίμια αξίζουν να επανεκδοθούν, τούτο δεν μπορεί παρά να οφείλεται στο ότι εξακολουθούν να συζητιούνται στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία. Αν όμως συμβαίνει αυτό, δεν είναι πρόπον να αρχίσει κανείς να αλλάζει το αντικείμενο της συζήτησης.

Αφετέρου δεν δίστασα να βελτιώσω την παρουσίαση των επιχειρημάτων μου όπου αυτό ήταν εφικτό. Διόρθωσα πολυάριθμες αβλεψίες και πραγματολογικά λάθη. Αναθεώρησα καταλεπτώς και τυποποίησα το σύστημα των παραπομπών μου. Πρόσθεσα περισσότερα παραδείγματα για να ισχυροποιήσω και να επεκτείνω κάποιες ειδικότερες θέσεις μου. Ενημέρωσα τις δευτερογενείς βιβλιογραφικές αναφορές μου, αφαιρώντας μνείες αντιπαραθέσεων που ανήκουν στο παρελθόν και σχετίζοντας τα συμπερά-

σματά μου με την πιο πρόσφατη έρευνα. Προσπάθησα να χρησιμοποιήσω τις πιο πρόσφατες εκδόσεις, με αποτέλεσμα να αλλάξω σε πολλές περιπτώσεις τις εκδόσεις που είχα χρησιμοποιήσει αρχικά. Απάντησα σε επικριτές όπου μου φάνηκε αρμόζον, άλλοτε προσαρμόζοντας κι άλλοτε αναπτύσσοντας τις προγενέστερες κρίσεις μου. Τέλος, ξαναδούλεψα εκτεταμένα το ύφος μου, ιδίως στα πιο πρώιμα δοκίμια που αναδημοσιεύονται εδώ. Απάλυνα τις θορυβώδεις πολεμικές στις οποίες αρεσκόμουν άλλοτε· απλούστευσα τις μακροσκελείς προτάσεις, τις σχοινοτενείς παραγράφους και τα καλολογικά στοιχεία που με έλκυαν παλιότερα· προσπάθησα περισσότερο να χρησιμοποιήσω γλώσσα ουδέτερη από τη σκοπιά του φύλου όπου ήταν εφικτό αυτό· και προπάντων θέλησα να απαλείψω τις αλληλεπικαλύψεις μεταξύ κεφαλαίων και τις επαναλήψεις στο εσωτερικό τους.

Χρειάζεται να εξηγήσω βάσει ποιου σκεπτικού επέλεξα τα δοκίμια που περιλαμβάνονται σε αυτούς τους τόμους. Τα διάλεξα και τα ομαδοποίησα –δίνοντάς τους σε πολλές περιπτώσεις νέους τίτλους– έχοντας δύο κύριους στόχους κατά νου. Ο ένας ήταν να δώσω σε κάθε τόμο τη δική του θεματική ενότητα· ο άλλος ήταν να ενοποιήσω τους τόμους με τέτοιο τρόπο ώστε να σχηματίζουν ένα ευρύτερο όλο.

Τα κεφάλαια στον πρώτο τόμο, με τίτλο *Για τη μέθοδο*, παρέχονται όλα τους ως συνεισφορές στη διατύπωση και την υπεράσπιση μιας συγκεκριμένης άποψης σχετικά με την ανάγνωση και την ερμηνεία ιστορικών κειμένων. Υποστηρίζω ότι, αν πρόκειται να γράψουμε μια ιστορία των ιδεών στο ιστορικό ύφος που της αρμόζει, πρέπει να τοποθετήσουμε τα κείμενα που μελετούμε στο εσωτερικό διανοητικών συμφραζομένων και πλαισίων λόγου που θα μας επιτρέψουν να αναγνωρίσουμε τι έκαναν οι συγγραφείς των κειμένων αυτών γράφοντάς τα. Για να το θέσω με πιο τρέχοντες όρους, τονίζω την επιτελεστικότητα των κειμένων και την ανάγκη να τα αντιμετωπίζουμε διακειμενικά. Φιλοδοξία μου δεν είναι βεβαίως να πετύχω το ακατόρθωτο και να μπω στο νου στο-

χαστών νεκρών εδώ και αιώνες, αλλά απλώς να χρησιμοποιήσω τις συνήθειες τεχνικές της ιστορικής έρευνας για να συλλάβω τις έννοιές τους, να ακολουθήσω τις διακρίσεις τους, να ανασύρω τις πεποιθήσεις τους και, στο μέτρο του δυνατού, να δώ τα πράγματα με τον τρόπο τους.

Οι άλλοι δύο τόμοι ασχολούνται αμφότεροι με κεντρικές θεματικές της ευρωπαϊκής πολιτικής σκέψης της πρώιμης νεωτερικότητας. Στον δεύτερο τόμο, με τίτλο *Αναγεννησιακές αρετές*, επικεντρώνομαι στις περιπέτειες του ρεπουμπλικανισμού ως θεωρίας της ελευθερίας και της διακυβέρνησης. Παρακολουθώ την ανάκαμψη και την ανάπτυξη, από τον 13ο ως τον 16ο αιώνα, μιας θεωρίας σύμφωνα με την οποία η καλλιέργεια ενός ενάρετου και μορφωμένου σώματος πολιτών παρέχει το κλειδί για τη διατήρηση της ελευθερίας τόσο των κρατών όσο και των ατόμων. Ο τελευταίος τόμος, με τίτλο *Ο Χομπς και η δημόσια επιστήμη*, εξετάζει την εξέλιξη και το χαρακτήρα της πολιτικής σκέψης του Τόμας Χομπς, εστιάζοντας ιδίως στη θεωρία του για το κράτος. Μελετώ τις απόψεις του για την εξουσία των κυρίαρχων, για τα καθήκοντα και τις ελευθερίες των υπηκόων και για τα θεμέλια και τα όρια της πολιτικής υπακοής. Επιχειρώ έπειτα να σχετίσω αυτά τα ζητήματα με τις μεταβαλλόμενες απόψεις του για τη φύση της δημόσιας επιστήμης και για τη θέση της στη γενικότερη χομπσιανή ταξινόμηση των επιστημών.

Ενώ τονίζω την ενότητα του κάθε τόμου, φροντίζω συγχρόνως να υπογραμμίσω τις διασυνδέσεις τους. Επιχείρησα καταρχάς να αναδείξω μια γενική σύνδεση του δεύτερου και του τρίτου τόμου. Καθώς περνάμε από τις αναγεννησιακές θεωρίες περί πολιτειακής αρετής στη δημόσια επιστήμη του Χομπς, περνάμε συγχρόνως από το ιδεώδες της ρεπουμπλικανικής αυτοκυβέρνησης στον μεγαλύτερο φιλοσοφικό αντίπαλό του. Αν και στον τρίτο τόμο ασχολούμαι ως επί το πλείστον με την ανάπτυξη της σκέψης του Χομπς, πολλά από όσα έχει να πει αυτός σχετικά με την ελευθερία και την πολιτική υποχρέωση μπορούν επίσης να διαβα-

στούν ως ένα κριτικό σχόλιο στο όραμα της πολιτικής που σκιαγραφείται στον δεύτερο τόμο. Ωστόσο, ο σύνδεσμος που κυρίως με ενδιαφέρει είναι αυτός τον οποίο προσπαθώ να ανιχνεύσω ανάμεσα στο φιλοσοφικό επιχείρημα του πρώτου τόμου και τα ιστορικά υλικά που παρουσιάζονται στους δύο επόμενους. Για να το θέσω όσο πιο απλά γίνεται, βλέπω τη σχέση αυτή ως σχέση μεταξύ θεωρίας και πράξης. Στον πρώτο τόμο κηρύσσω τις αρετές μιας συγκεκριμένης προσέγγισης· στο υπόλοιπο έργο προσπαθώ να εφαρμόσω στην πράξη το κήρυγμά μου.

Όπως αφήνει να εννοηθεί ο γενικός τίτλος του έργου, *Θεωρήσεις της πολιτικής*, το ευρύτερο ιστορικό ενδιαφέρον μου έγκειται στη σύγκριση δύο αντιτιθέμενων αντιλήψεων που έχουμε κληρονομήσει στη νεότερη Δύση σχετικά με τη φύση της κοινής ζωής μας. Η μία μιλά για την κυριαρχία ως ιδιότητα του λαού, η άλλη τη βλέπει ως κτήμα του κράτους. Η μία αποδίδει κεντρική σημασία στη μορφή του ενάρετου πολίτη, η άλλη στη μορφή του κυρίαρχου ως αντιπροσώπου του κράτους. Η μία δίνει προτεραιότητα στα καθήκοντα των πολιτών, η άλλη στα δικαιώματά τους. Δεν χρειάζεται να τονίσω ότι το ζήτημα της συμφιλίωσης αυτών των διαφορετικών οπτικών παραμένει κομβικό πρόβλημα στη σύγχρονη πολιτική σκέψη. Η μεγαλύτερη προσδοκία μου είναι να μπορέσω, ανασκάπτοντας την ιστορία αυτών των ανταγωνιστικών θεωριών, να συνεισφέρω στις τρέχουσες διαμάχες κάτι που να μην είναι απλώς και μόνο ιστορικού ενδιαφέροντος.